

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเลี้ยงปลานิล มีการขยายการลงทุนอย่างกว้างขวางในประเทศต่าง ๆ ที่มีอุตสาหกรรม การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ส่วนมากจะนิยมเลี้ยงกันในแถบประเทศอเมริกากลาง อเมริกาใต้ ประเทศเม็กซิโก และประเทศอินเดีย ซึ่งประเทศเหล่านี้มีพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการขยาย การเพาะเลี้ยงปลานิล และยังเป็นคู่แข่งสำคัญในการส่งออกปลานิลของประเทศไทย เนื่องจากราคา ปลานิลในตลาดโลกอยู่ในระดับสูง ความต้องการปลานิลมีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในประเทศ สหรัฐอเมริกา และประเทศในแถบยุโรป รวมทั้งประเทศรัสเซีย ทั้งนี้ศูนย์วิจัยกสิกรไทย มี ความเห็นว่าอุตสาหกรรมปลาน้ำจืดจะได้รับผลกระทบอย่างมากจากกรอบข้อตกลงเขตการค้าเสรี อาเซียน-จีน เนื่องจากจีนเป็นผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์ปลาน้ำจืดรายใหญ่ของโลก ทั้งในประเด็นที่จีนส่ง สินค้าเข้ามาตีตลาดในประเทศไทย และการส่งออก ไปแข่งขันกับไทยในตลาดโลก การพัฒนาขีด ความสามารถในการแข่งขันนับว่าเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยทั้งชาวประมงและ ภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นอกจากนี้จะช่วยขยายตลาดทั้งในประเทศและตลาดส่งออกแล้ว ยังเป็นการเตรียมรับมือกับผลกระทบจากกรอบข้อตกลงอาฟตา (ASEAN Free Trade Area : AFTA) เนื่องจากเวียดนาม และกัมพูชาที่เป็นประเทศที่มีศักยภาพในการเพาะเลี้ยงปลาจืดเช่นกัน จากปัญหาดังกล่าวกรมประมงจึงมีนโยบายในการผลักดันปลานิลเพื่อการส่งออกโดยขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์การพัฒนาปลานิล (พ.ศ. 2553-2557) เพื่อเพิ่มการผลิตสินค้าปลานิลให้ได้มาตรฐาน การส่งออกเพื่อขยายตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. 2550 : 1)

ปลานิล (Nile Tilapia) เป็นปลาน้ำจืดชนิดหนึ่งของไทย ซึ่งมีคุณค่าทางเศรษฐกิจ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 เป็นต้นมา จากคุณสมบัติของปลานิลซึ่งเลี้ยงง่ายเจริญเติบโตเร็ว และเป็น ที่นิยมของผู้บริโภค ทำให้เกษตรกรหันมานิยมเลี้ยงปลานิลอย่างกว้างขวาง ปัจจุบันประเทศไทยผลิต ปลานิล ได้ประมาณ 200,000 ตันต่อปี กรมประมงจึงมีนโยบายเพิ่มกำลังการผลิตปลานิลให้มากกว่า ที่เป็นอยู่ร้อยละ 10 ทั้งนี้เพื่อขยายตลาดส่งออกปลานิล เนื่องจากผลผลิตปลานิลส่วนใหญ่กว่า ร้อยละ 70 เป็นการบริโภคภายในประเทศ โดยพันธุ์ปลานิลไทยที่ต่างชาตินำเข้าได้แก่ พันธุ์ จิตรลดา 2 และ พันธุ์จิตรลดา 3 แต่ขณะนี้ยังมีปัญหาเรื่องต้นทุนการเลี้ยง โดยเฉพาะค่าอาหารปลา ที่สูงกว่าประเทศคู่แข่งสำคัญคือ ประเทศจีน แนวทางการแก้ปัญหา คือ การผลักดันให้เกษตรกร

รวมกลุ่มตั้งโรงงานผลิตอาหารสัตว์ร่วมกัน เพื่อลดต้นทุนในการเลี้ยง ซึ่งจะทำให้ไทยสามารถขยาย การส่งออกปลานิลได้ในอนาคต (กรุงเทพฯธุรกิจ. 2550 : ออนไลน์)

เกษตรกรสนใจเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืดกันเป็นจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งการเพาะเลี้ยงเพื่อเป็น อาชีพและการเพาะเลี้ยงเพื่อรับประทานกันในครัวเรือน เนื่องจากปริมาณปลาน้ำจืดตามธรรมชาติ นั้นไม่เพียงพอต่อความต้องการ และในเวลาี่ตลาดที่จะรองรับปลาน้ำจืดนับวันมีเพิ่มมากขึ้นอย่าง รวดเร็ว (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. 2550 : 3) โดยปลาน้ำจืดที่เป็นที่นิยมเลี้ยงมี 4 ชนิด คือ ปลานิล ปลาช่อน ปลาตะเพียนขาว และปลาดุก ประกอบกับเมื่อเร็วๆนี้มีการส่งเสริมให้เลี้ยงปลาแพะหรือ ปลาโมง และปลาทับทิมเพิ่มขึ้น ทำให้ธุรกิจการเลี้ยงปลาน้ำจืดในกระชังเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว สำหรับปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเลี้ยงปลานิลในกระชังขยายตัวอย่างต่อเนื่อง คือ ผลตอบแทนที่อยู่ใน เกณฑ์สูง อย่างไรก็ตามธุรกิจการเลี้ยงปลานิลในกระชังมีปัจจัยเสี่ยงต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล คือ ปลานิลที่เลี้ยงในกระชังจะประสบปัญหาการตายเป็นครั้งคราว มีสาเหตุมาจากปัญหาภัยแล้ง คุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรม ซึ่งผู้เลี้ยงไม่สามารถควบคุมได้ แต่ในบางครั้งก็เกิดจากการจัดการด้านการ เลี้ยงที่ไม่ระมัดระวังของเกษตรกร ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของแหล่งเลี้ยง เช่น น้ำเสียจากการ สะสมของอาหารและมูลที่ตกค้างในแหล่งน้ำ การวางกระชังหนาแน่นจนน้ำไหลผ่าน ได้น้อย เป็น ต้น (กรมควบคุมมลพิษ. 2553 : 18) ปัญหาดังกล่าวคาดว่าจะส่งผลกระทบต่อธุรกิจการ เลี้ยงปลานิลในกระชัง โดยเฉพาะเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งปัจจุบันถือเป็นแหล่ง ผลิตปลาน้ำจืดในกระชังที่มีความสำคัญมากที่สุดของประเทศ กล่าวคือ ผลผลิตปลาน้ำจืดที่เลี้ยงใน กระชังในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่ากับ 12,246 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 45.2 ของผลผลิตปลาน้ำ จืดที่เลี้ยงในกระชัง ทำให้ผลผลิตที่ผลิตได้ยังสามารถจำหน่ายได้ในเฉพาะภายในประเทศเท่านั้น ไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อส่งออกไปต่างประเทศได้ (หนังสือพิมพ์แนวหน้า. 2551 : ออนไลน์)

สำนักงานประมงจังหวัดหนองคายจึงได้จัดทำโครงการยกระดับมาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยง ปลานิลเพื่อการส่งออกขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนา ศักยภาพการผลิตปลานิล เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรหันมาสนใจทำการเพาะเลี้ยงปลา นิลในกระชังเพิ่มมากขึ้น เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้ถึงกระบวนการผลิตปลานิลที่มี คุณภาพตามมาตรฐาน GAP (Good Agriculture Practices) และหันมาบริโภคปลานิลเพิ่มขึ้น และ เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลานิลผลิตอาหารปลอดภัย ทำให้เกิดรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยจัดการอบรมให้ความรู้ในการเพาะเลี้ยงอย่าง ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อเผยแพร่เทคนิคการเลี้ยงที่เพิ่มคุณภาพผลผลิตปลานิลขณะที่ลดต้นทุน การผลิตสู่เกษตรกรผู้เลี้ยง ปลานิล และพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลให้เกิดความเข้มแข็ง สนับสนุนเจ้าหน้าที่เข้าไปให้ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐาน GAP หรือแนวทางในการทำการเกษตร

เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีตรงตามมาตรฐานที่กำหนดแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล เพื่อให้เกิดการพัฒนามาตรฐานการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี ตลอดจนพัฒนาศักยภาพด้านการตลาด โดยจัดเทศกาลกินปลานิล ประจำปี 2555 ขึ้นในภาคอีสานตอนบน ที่จังหวัดอุดรธานี ระหว่างวันที่ 15-17 สิงหาคม พ.ศ. 2555 ณ สนามทุ่งศรีเมืองจังหวัดอุดรธานี จัดการประกวดปลานิลที่ใหญ่ที่สุด (ชั่งน้ำหนัก) ในงานฉลองอนุสาวรีย์ปราบฮ่อและงานกาชาดจังหวัดหนองคาย ปี พ.ศ. 2555 เป็นต้น (สำนักงานประมงจังหวัดหนองคาย. 2555 : 3)

ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลกระชังในแม่น้ำโขง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลกระชังในแม่น้ำโขง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย เพิ่มมากขึ้นและทราบแนวทาง ข้อเสนอแนะ ที่จะนำไปปรับปรุงการเลี้ยงปลานิลกระชัง รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังสามารถนำข้อมูลที่ศึกษาไปประกอบการวางแผนพัฒนาการผลิต การตลาดปลานิลที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลกระชังในแม่น้ำโขง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ประกอบการเลี้ยงปลานิลกระชังเกี่ยวกับปัจจัยในการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลกระชังในแม่น้ำโขง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของผู้ประกอบการเลี้ยงปลานิลกระชังในแม่น้ำโขง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

สมมติฐานการศึกษา

ผู้ประกอบการเลี้ยงปลานิลกระชังที่มีข้อมูลพื้นฐานทั่วไปแตกต่างกันมีปัจจัยในการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลกระชังในแม่น้ำโขง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย แตกต่างกัน

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาคั้งนี้ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลกระชังในแม่น้ำโขง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษานี้เนื้อหา ดังนี้

1. ขอบด้านเนื้อหา

- 1.1 ศึกษาการเลี้ยงปลานิลกระชังในแม่น้ำ โขง ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 1.2 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ ประกอบด้วย ปัจจัยทางการผลิต ปัจจัยทางการตลาด ปัจจัยทางการเงิน และปัจจัยทางด้านบุคคล โดยประยุกต์มาจากแนวคิดปัจจัยสำคัญในการประกอบธุรกิจของคณะกรรมการธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (2554 : 1-3)
- 1.3 ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะที่มีผลต่อการตัดสินใจ เลี้ยงปลานิลกระชังในแม่น้ำ โขง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

2. ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษานี้ ได้แก่ ผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นผู้ประกอบการอาชีพเลี้ยงปลานิลกระชังในแม่น้ำ โขง เขตอำเภอเมืองหนองคาย ที่ขึ้นทะเบียนผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกับสำนักงานประมง จังหวัดหนองคาย จำนวน 180 ราย (สำนักงานประมงจังหวัดหนองคาย, 2555 : 4)

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษานี้เลือกทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างในเขตอำเภอเมืองหนองคาย

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

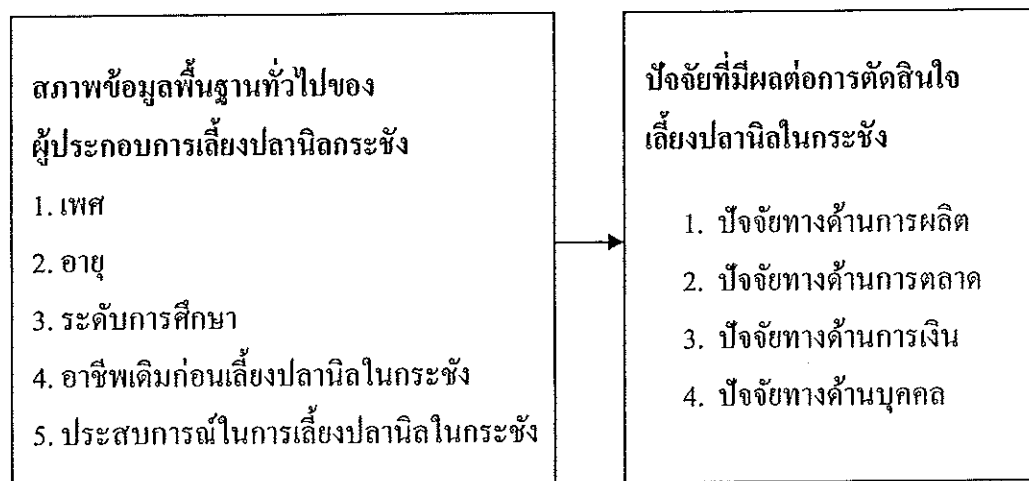
การศึกษานี้ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม ถึง เดือน 30 พฤศจิกายน 2555

กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลกระชังในแม่น้ำ โขง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผู้ศึกษาได้นำเสนอกรอบแนวคิดในการศึกษาไว้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ หมายถึง ปัจจัยที่ผู้ประกอบการ ใช้การพิจารณา ตัดสินใจ เลือกลี้งปลาชนิดกระซังในแม่น้ำโขง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ประกอบด้วย

1. ปัจจัยทางด้านการผลิต หมายถึง ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการการเพาะเลี้ยงปลานิลในกระซังที่ส่งผลให้ผู้ประกอบการมีความต้องการเลี้ยงปลานิลในแม่น้ำโขง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย เช่น ปลานิลเป็นปลาที่เลี้ยงง่าย เจริญเติบโตเร็ว และให้ผลผลิตต่อไร่สูง เป็นต้น

2. ปัจจัยทางด้านการตลาด หมายถึง กระบวนการวางแผนและดำเนินการตามแนวความคิดการกำหนดราคา การส่งเสริมการตลาดปลานิลในกระซังของผู้ประกอบการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลานิลกระซังในแม่น้ำโขง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย เช่น มีการส่งเสริมการตลาดอย่างต่อเนื่อง จัดให้มีการจัดเทศกาลกินปลานิล มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้ถึงกระบวนการผลิตปลานิลที่มีคุณภาพ เป็นต้น

3. ปัจจัยทางด้านการเงิน หมายถึง การบริหารการเงินของผู้ประกอบการ ด้านการจัดหาเงินทุน ด้านการลงทุน การบริหารค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงปลานิลกระซังในแม่น้ำโขง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

4. ปัจจัยทางด้านบุคคล หมายถึง การบริหาร การพัฒนาด้านบุคคล การจัดหากำลังคนให้เพียงพอในการประกอบเพาะเลี้ยงปลานิลกระซังในแม่น้ำโขง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

ปลานิล หมายถึง ปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่าชื่อวิทยาศาสตร์ *Oreochromis Niloticus* เป็นปลาเศรษฐกิจ แพร่ขยายพันธุ์ได้ง่ายและมีรสชาติดี มีโภชนาการสูง

ปลานิลกระซัง หมายถึง ปลานิลที่เลี้ยงในกระซังของผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้เลี้ยงปลานิลกระซังในแม่น้ำโขง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงปลานิลกระซังในแม่น้ำโขง เขตอำเภอเมืองหนองคาย ที่ขึ้นทะเบียนผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกับสำนักงานประมงจังหวัดหนองคาย ทั้งหมดจำนวน 180 ราย แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้ประกอบการขนาดใหญ่ (10 กระซังขึ้นไป) จำนวน 102 ราย ผู้ประกอบการขนาดกลาง (7-9 กระซัง) จำนวน 31 ราย ผู้ประกอบการขนาดเล็ก (ไม่เกิน 6 กระซัง) จำนวน 47 ราย

แม่น้ำโขง หมายถึง แม่น้ำที่มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาหิมาลัย ไหลผ่านมณฑลชิงไห่ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และบริเวณที่ราบสูงทิเบต ไหลลงสู่ทะเลจีนใต้ ผ่านประเทศ

สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศพม่า ประเทศไทย และประเทศเวียดนามมีความยาวทั้งสิ้น 4,880 กิโลเมตร

ประโยชน์การศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลกระชังในแม่น้ำโขง เพื่อให้เกษตรกรที่มีความสนใจลงทุนในการเลี้ยงปลานิลในกระชังใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลกระชังในแม่น้ำโขงต่อไป
2. ทำให้ทราบถึงสภาพพื้นฐานทั่วไปของผู้ประกอบการที่แตกต่างกันกับปัจจัยในการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลกระชังในแม่น้ำโขง ซึ่งสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลในกระชังให้สอดคล้องกับสภาพพื้นฐานทั่วไปของผู้ประกอบการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้ประกอบการ ซึ่งสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาและการวางพื้นฐานเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการเลี้ยงปลานิลกระชังในแม่น้ำโขงอย่างเป็นระบบต่อไป
4. เพื่อเป็นสารสนเทศให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลที่ได้ศึกษาไปประกอบการวางแผนพัฒนาการผลิต การตลาดปลานิลที่เหมาะสมต่อไป